

L'HOMEOPATIA,

un camí alternatiu

Little Butterfly

Curs 2017 - 2018

Departament de Física i Química

AGRAÏMENTS

En primer lloc, vull agrair a la meva tutora del treball, l'A*** *****, pels seus consells, per la seva paciència, però sobretot, per la seva ajuda incondicional, pel la qual sempre li estaré agraïda.

També vull donar les gràcies als meus pares, per una banda, perquè van ser ells els qui em van ajudar a decidir-me amb el tema del treball i, per altra banda, perquè en els dies de més estrés i nervis, han estat, principalment ells, qui m'han hagut d'aguantar i m'han ajudat a superar-ho amb més facilitat i amb un somriure al rostre.

Vull agrair, també, a totes aquelles persones que amb la seva aportació desinteressada han enriquit aquest treball, el Sr. Claudi Mans, el Dr. Joan Mora, la Sra. Mireia Clos, el Sr. Joan Alegre i, en especial, a la Carolina Sanseviero i a la Lara Torrentó, qui em van facilitar el contacte amb les seves mares, Begoña Arnaiz i Beatriz Quirós.

I per últim, però no menys important, vull donar les gràcies a en Joan per la seva aportació fotogràfica.

RESUM

L'homeopatia és una medicina alternativa basada en el principi "Similia similibus curantur". Considerada com una de les medicines més antigues que perduren a la societat, segueix essent rebutjada per molta gent. Els objectius d'aquest treball van encaminats a exposar les diferents opinions i preparar un remei homeopàtic al laboratori d'institut.

Esta constituït per dos bloc. El primer, el bloc teòric, on s'expliquen tots els conceptes més importants sobre l'homeopatia i, el qual, gràcies a les entrevistes fetes, és més ampli i més complet. El segon, el bloc pràctic, on s'exposen diferents pràctiques que, al llarg d'aquestes mesos, he fet al laboratori del meu institut.

No només m'ha ajudat a conèixer una medicina desconeguda per mi, sinó que m'ha ajudat a disposar de criteris per escollir quin tipus de medicina vull utilitzar en cas de patir una malaltia.

ABSTRACT

Homeopathy is an alternative medicine based on the principle "Similia similibus curantur". Considered as one of the oldest medicines that it last in society it continues to be rejected by many people. The objectives of this project are to set out the different opinions, pros and cons, about homeopathy and to prepare a homeopathic remedy in the lab of my High School.

The project consists of two blocks. The first one, the theoretical block, explains the most important concepts about homeopathy, and which, thanks to the interviews I made, is more wide and complete. The second one, the practical block, where different practices are exposed that, through these months, I have done in the High School lab.

Not only did it help me to acquire knowledge about an unknown medicine for me, but also has helped me to decide which type of medicine I want to use in front of a disease.

INDEX

I. INTRODUCCIÓ.....	Pàg 6
II. BLOC TEÒRIC	
1. Medicina convencional vs. Medicina alternativa.....	Pàg 8
1.1. Tipus.....	Pàg 8
2. L'homeopatia, la meva medicina alternativa.....	Pàg 11
2.1. Tipus de malaltia.....	Pàg 11
2.2. Tipus d'homeòpates.....	Pàg 11
2.3. Samuel Hahnemann, el pare de l'homeopatia.....	Pàg 12
2.4. L'homeopatia al llarg de la història.....	Pàg 14
3. Memòria de l'aigua.....	Pàg 19
4. Preparació de medicaments homeopàtics.....	Pàg 20
4.1. Matèries primeres.....	Pàg 20
4.2. Fitxes d'algunes matèries primeres.....	Pàg 22
4.2.1. Origen vegetal.....	Pàg 22
4.2.2. Origen animal.....	Pàg 24
4.2.3. Origen mineral.....	Pàg 26
4.3. Tintura mare.....	Pàg 27
4.4. Dinamització: procés de preparació.....	Pàg 28
4.5. Formats i aplicacions d'alguns medicaments homeopàtics..	Pàg 28
5. Consultes homeopàtiques.....	Pàg 29
III. BLOC PRÀCTIC	
1. Comprovació experimental de la memòria de l'aigua; PRÀCTICA N°1.....	Pàg 31
2. Preliminars a la part pràctica; PRÀCTICA N°2.....	Pàg 35
2.1. Preparació del dissolvent.....	Pàg 35
2.2. Preparació del paper de filtre.....	Pàg 37
3. Tintura mare; PRACTICA N°3.....	Pàg 38
4. Gotes de Chamomilla 5CH; PRACTICA N°4.....	Pàg 42

5. Crema de Chamomilla 3CH; PRACTICA N°5.....	Pàg 44
6. Joan Alegre, propietari de la Farmàcia Coliseum; PRÀCTICA N°6..	Pàg 47
6.1. Visita farmàcia COLISEUM.....	Pàg 47
7. Experts, Dra. Mireia Clos, Dr. Joan Mora i Dr. Claudi Mans; PRÀCTICA N°7.....	Pàg 48
8. Confrontació entre els diferents punts de vista: PRÀCTICA N°8....	Pàg 50
8.1. Experts.....	Pàg 50
8.2. Usuàries.....	Pàg 54
IV. CONCLUSIÓ.....	Pàg 56
V. BIBLIOGRAFIA.....	Pàg 58

I. INTRODUCCIÓ

A l'hora d'escollir tema em vaig decantar per l'homeopatia per dos factors que mai hagués pensat que em passarien.

El primer va ser perquè feia poc que havia passat per una temporada amb petits problemes de salut. Pels constants atacs de tos que patia, veia innecessari prendre pastilles de medicina convencional, així que vaig optar per prendre un xarop homeopàtic específic per a la tos.

Un altre factor que va fer que em decantés per aquest tema, va ser per la meua mare. Patia fortes migranyes, i cada cop que tenia un atac es prenia unes pastilles, que el seu metge de medicina convencional li havia receptat. Tanmateix no li feien massa efecte, ja que cada mes, més o menys, li tornava a sorgir el mal de cap. Cansada dels pocs resultats i buscant una sortida alternativa, va anar a visitar a un especialista homeòpata, recomanat per una amiga seva. El metge li va receptar uns glòbuls d'homeopatia adequats al seu mal de cap i una bona dieta per acompanyar el tractament. D'aquesta manera i a poc a poc, va anar millorant.

La idea principal del meu treball era demostrar si l'homeopatia està fonamentada en un efecte placebo, però la vaig descartar ja que era un objectiu que no estava al meu abast. Per això, vaig optar per canviar l'enfocament del meu treball, de manera que els objectius són:

- **Formular els fonaments bàsics de l'homeopatia.**
- **Exposar i comparar la visió favorable i en contra, des del punt de vista d'experts i d'usuaris, de l'efectivitat de l'homeopatia.**
- **Preparar dos remeis homeopàtics, seguint la metodologia de l'homeopatia al laboratori de l'institut.**

L'homeopatia en si, segueix un mètode molt precís a l'hora de la preparació de medicaments. Això, no només m'ha permès accedir als laboratoris de l'institut, objectiu que des d'un principi tenia clar, per que és cap a la química

on vull enfocar els meus estudis universitaris, sinó que m'ha permès preparar un producte homeopàtic seguint el procediment utilitzat en els laboratoris homeopàtics. Per tant, la hipòtesi que formulo en aquest treball és:

“Tot i que l'homeopatia no té uns fonaments científics demostrables, aquests no són necessaris per obtenir uns resultats efectius en la curació de malalties.”

Pel que fa a la part pràctica, l'objectiu era produir unes gotes homeopàtiques de Chamomilla 5CH i un altre remei homeopàtic de mosquit tigre, el qual seria molt semblant al remei de l'abella comuna, *Apis Mellifica*. El vaig descartar per què va sorgir el dubte de la innocuïtat del mosquit, malgrat, la Sra. Mireia Clos, ens l'hagués enviat ben conservat.

Per últim, però no menys important, cal assolir conceptes nous, com el de dilució i succussió, que caracteritzen la preparació dels remeis homeopàtics.

Aquest treball culmina amb unes conclusions que, en relació a la hipòtesi establerta, determinaran la seva veracitat o no. Més enllà d'aquesta, em proposo conèixer de prop l'homeopatia que està en el punt de mira de l'actualitat, per la controvèrsia que s'ha generat al seu entorn i relegada al nivell de pseudociència.

II. BLOC TÈORIC

1. MEDICINA CONVENCIONAL vs. MEDICINA ALTERNATIVA

La **medicina convencional** és aquell sistema pel qual, metges i altres professionals, com infermers, farmacèutics i terapeutes de la salut, tracten els símptomes i les malalties a través de medicaments, radiació i/o cirurgia.

La **medicina alternativa** o medicina no convencional engloba tots aquells tractaments i teràpies que poden tenir els mateixos efectes terapèutics que la medicina convencional però, la gran majoria, no són incloses en els estudis de la medicina convencional, ja que no es basen en evidències obtingudes aplicant el mètode científic. Per això, no s'han guanyat el suficient respecte de la majoria de comunitats mèdiques i, a dia d'avui, encara són criticades i posades a prova per molts professionals que no l'accepten com a medicina. Algunes d'aquestes pràctiques es denominen com a pseudociències ja que gran part dels tractaments alternatius es basen en un sistema de creença i no de la ciència.

1.1 Tipus:

Les diferents pràctiques de la medicina alternativa són bastant conegudes en el món occidental, en destaquem algunes:

- **Acupuntura:** És una pràctica tradicional xinesa i japonesa que consisteix en la introducció d'agulles molt fines en determinats punts del cos humà per alleugerir dolors, anestesiar determinades zones del cos i curar algunes malalties.

Imatge 1.

- **Reflexologia:** És un tractament que es basa en la manipulació física dels peus, mans i orelles. Cada una d'aquestes zones del cos tenen diversos punts que, pressionant amb els dits, es poden detectar malalties i dolències particulars.
- **Carboxiteràpia:** És un procediment que utilitza el diòxid de carboni (CO₂) amb la finalitat de curar determinades afeccions i/o malalties. Es realitzen injeccions subcutànies de CO₂ per tractar o curar la cel·lulitis, estries, ulleres i altres problemes físics.
- **Ozonoteràpia:** És l'aplicació d'ozó en el cos a través de diferents formes diferents: subcutània, amb solució en sang o inhalació. L'ozó medicinal té efectes terapèutics i, fins i tot, estètics.
- **Biomagnetisme:** Pot ajudar a mantenir i millorar la salut tant física com mental. Consisteix en la utilització d'imants, que amb la seva aplicació a diferents punts del cos, poden ajudar a equilibrar el pH de l'organisme mitjançant els nivells d'acidesa i alcalinitat.
- **Crioteràpia:** És un tractament que utilitza el fred com a medi terapèutic. Consisteix en exposar el cos a temperatures extremadament baixes, amb la finalitat de curar lesions o problemes menors.
- **Ventosateràpia:** És una teràpia que busca restablir la salut del pacient a partir d'una tècnica coneguda com a "Cupping", la qual consisteix en posar unes ventoses en forma de copes a l'esquena per a que absorbeixin la sang amb excés de toxines i líquids perjudicials pel cos. Imatge 2.
- **Musicoteràpia:** S'utilitza la música per poder ajudar a restablir un ordre i una bona salut mental i física del pacient. És molt comú en el tractament de nens amb problemes d'autisme, nens hiperactius i persones grans.

- **Hipnoterapia:** És una tècnica de relaxació i suggestió que permet arribar a un estat en el qual és possible visualitzar-se a si mateix cada vegada més saludable, més feliç, més segur de si mateix o més tranquil. Mitjançant l'ús de les paraules, s'arriba a sentir que és real tot allò que li esta dient en el moment del tràngol. S'utilitza, sobretot per aprimar-se, deixar de fumar, eliminar l'estrès i d'altres.
- **Ioga:** És la unió entre la consciència de la persona i la consciència universal, és a dir, és un camí autoconeixement que permet obtenir l'equilibri físic, mental, emocional i espiritual que tots mereixem. Amb la pràctica del ioga es pot aconseguir alliberar tensions, que el cos s'enforteixi i que el nivell d'ansietat i estrès disminueix.
- **Risoteràpia:** És un tipus de teràpia, a partir del qual s'utilitza ganyotes, acudits, etc, per tractar problemes emocionals. Aquestes sessions es poden fer tant en grup com individual.
- **Hidroteràpia:** És un mètode terapèutic que utilitza l'aigua, i totes les seves propietats, per a tractar malalties.
- **Tai Chi:** Fomenta la circulació del "chi", energia que tots tenim al nostre interior, el chi millora la salut i la vitalitat de les persones.
- **Flors de Bach:** És una teràpia basada en la fitoteràpia. Són un conjunt de 38 plantes medicinals que s'utilitzen cada una per a un estat emocional particular dels pacients en promoure la seva curació.
- **Meditació:** És una pràctica que es basa principalment en posar atenció en la respiració per poder equilibrar la ment amb els sentits. Pot ajudar a disminuir l'ansietat, l'estrès i el risc de patir qualsevol tipus de malaltia cardiovascular.

Imatge 3.

Imatge 4.

Imatge 5.

2. L'HOMEOPATIA, la meva medicina alternativa

Davant de tot aquest ventall de teràpies alternatives a la medicina tradicional, en aquest treball em centraré en l'**homeopatia**. Aquesta elecció no ha estat a l'atzar, com ja he dit a la introducció, aquesta és la teràpia que utilitzo quan tinc problemes de salut.

Hahnemann, el pare de l'homeopatia, la va definir com un mètode terapèutic basat en el principi següent: una substància tòxica pot provocar uns símptomes determinants en una persona sana i aquests símptomes en una persona malalta poden ser curats amb la mateixa substància tòxica diluïda en aigua o alcohol.

L'homeopatia és un mètode terapèutic que permet tractar, alleugerir i curar qualsevol tipus de malaltia.

2.1. Tipus de malalties

- **Malalties agudes:** Es classifiquen com malalties que tenen un inici i un final definits i que, a més, tenen una curta durada com la grip, la tos, la diarrea,...
- **Malalties cròniques:** Són aquelles que tenen una durada llarga i una progressió lenta com al·lèrgies, asma, ansietat,...

2.2. Tipus d'homeòpates

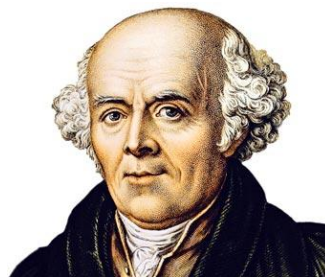
El que caracteritza a l'homeopatia no és curar malalties, sinó tractar el pacient individualment i, per això, la consulta amb l'homeòpata es basa en un examen dels símptomes, caràcters, història mèdica, hàbits del pacient, etc...

Hi ha dos tipus d'homeòpates:

- **Homeòpates pluralistes:** Són metges que tracten els seus pacients amb combinacions de diferents remeis homeopàtics. Per això, aquests no segueixen el dogmatisme de Hahnemann.
- **Homeòpates unicistes:** Són aquells homeòpates que utilitzen un sol remei per a cada malalt i la seva malaltia. Per això, es diu que són fidels seguidors d'en Samuel Hahnemann, ja que segueixen al peu de la lletra tots els textos que va escriure.

2.3. SAMUEL HAHNEMANN, el pare de l'homeopatia

Christian Friedrich Samuel Hahnemann va néixer el 10 d'abril de 1755 a Meissen, Alemanya i va morir el 2 de juliol de 1843 a París, França. Tot i pertànyer a una família de classe mitjana, el seu pare era un reconegut pintor de porcellana, va rebre una bona educació i va demostrar tenir una habilitat per aprendre ràpid.

Imatge 6.

Va decidir estudiar química i medicina a la Universitat de Leipzig, però al mudar-se a Viena va seguir els estudis en aquesta ciutat fins a graduar-se. Samuel, en aquell moment, dominava a la perfecció vuit idiomes diferents: alemany, anglès, francès, italià, llatí, grec, àrab i hebreu. Després d'acabar els estudis va començar a treballar com a metge, però, amb el pas del temps, va poder copsar la part més fosca de la medicina que s'utilitzava en aquella època. Per això, va començar a escriure textos on protestava contra les pràctiques i les dosis de medicaments que perjudicaven i intoxicaven als pacients amb efectes secundaris horribles.

Es va casar amb Johanna Henriette Kucher, filla d'un farmacèutic, al 1782 a l'edat de 27 anys. Van tenir 11 fills, una dels quals, va morir en el part. Aquest fet va fer que es plantegés com s'utilitzava la medicina en aquell

moment i, sobretot, si la seva professió era l'adequada. Per això, va decidir deixar la medicina i dedicar-se a la traducció. En un dels seus treballs de traducció va llegir el principi de similitud i va ser quan va pensar que podia aconseguir un mètode alternatiu a la medicina tradicional.

Deu anys més tard, al 1792, va començar a experimentar amb substàncies per comprovar l'acció dels medicaments, que ell preparava, sobre les persones. Primer els provava amb ell mateix i després, quan veia i estudiava els resultats, ho provava amb familiars o persones voluntàries del poble. Com que moltes d'aquestes substàncies eren tòxiques per als humans, Samuel va proposar diluir la substància en aigua destil·lada o alcohol.

Samuel repartia els seus remeis a cavall als seus pacients ja que en aquella època no disposaven de cotxes. Curiosament, es va adonar i va poder comprovar que aquelles dilucions que havien recorregut més tram a cavall, és a dir, botant i agitant-se, tenien més i millors efectes sobre el pacient. A partir d'aquest fet, va idear les anomenades sucussions, és a dir, els medicaments homeopàtics s'havien de dinamitzar: primer s'havien de diluir i a cada dilució s'havien de sucussionar, el que significa que s'havien d'agitar enèrgicament 100 cops.

L'any 1796, Hahnemann va definir l'homeopatia com a mètode terapèutic basat en el principi següent: una substància tòxica pot provocar uns símptomes determinants en una persona sana i aquests símptomes en una persona malalta poden ser curats amb la mateixa substància tòxica diluïda en aigua o alcohol. A partir d'aquell moment, va començar la lluita d'imposar l'homeopatia al món com una medicina alternativa a la convencional, que encara dura fins avui dia. Per culpa d'aquesta lluita, Hahnemann va viure una vida plena de pobresa i abnegació. Malgrat les dificultats, viatjant de ciutat en ciutat amb la seva família, mai va deixar de practicar l'homeopatia i, la gent al comprovar els resultats tan satisfactoris, acceptaven l'homeopatia i la defensaven. Tanmateix, els metges i farmacèutics el seguien atacant i no acceptaven que es reconegués l'homeopatia i els seus efectes.

A part de la seva faceta com a metge, també es dedicava a escriure per recollir els seus descobriments. Al 1810, es van publicar dos llibres que portaven de títol:

- *El amigo de la salud.*
- *El organon de la medicina.*

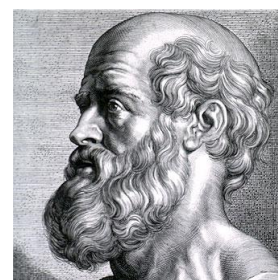
Imatge 7.

Vint anys després, va morir la seva dona. A Koethen, Alemanya, va tractar a una pacient francesa, Melany Dèrvili, malalta de tuberculosi. Entre ells dos va néixer una relació especial i al cap d'un temps es van casar i mudar a París. Allà va aprofitar per donar a conèixer l'homeopatia a França. L'Acadèmia de Medicina va presentar al ministre de salut un informe demanant l'expulsió de Hahnemann de França, però aquest va contestar dient: *"Hahnemann és un savi amb un gran mèrit i si l'homeopatia és un sistema sense valor propi caurà pel seu propi pes. Si, pel contrari, és un progrés en medicina, s'estendrà encara que féssim tot el que estigués a les nostres mans per prevenir-ho i per alentir el desenvolupament de nous descobriments."* Així va ser com l'homeopatia es va expandir per tot el món.

Samuel Hahnemann va morir el 2 de juliol de 1843, amb 88 anys. Va complir el propòsit de la seva vida: descobrir un nou mètode de teràpies medicinals, l'homeopatia.

2.4. L'homeopatia al llarg de la història

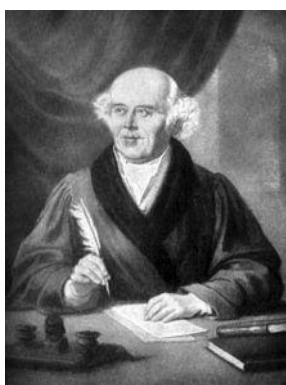
Al voltant del segle V a. de C., el metge i filòsof Hipòcrates (460-377 a.C) va establir la idea que la malaltia era el resultat de les forces naturals més que de la intervenció divina. Les teories mèdiques d'aquella època es van basar en la llei de contraris, que consistia en tractar la malaltia amb una substància que produeix els símptomes oposat o contraris a ella.

Imatge 8.

Però, pel contrari, Hipòcrates va començar a utilitzar la llei de similitud, principi que deia “*Similia similibus curantur*”, és a dir, allò que és similar cura allò similar. Aquesta teoria proposava que una substància capaç de crear els símptomes, d'una malaltia, en una persona sana, també podia ser utilitzada per tractar els mateixos símptomes en una persona malalta.

L'estudi de la medicina va començar a evolucionar de nou quan el metge i alquimista suec Paracelso (1493-1541) va desenvolupar les seves teories. Va dir que la malaltia es trobava connectada a factors externs, com ara la contaminació ambiental, la dels aliments o la de l'aigua, més que amb forces místiques i divines. Paracelso va desafiar els científics de la seva època al reconèixer l'habilitat natural del cos humà per curar-se a si mateix, va afirmar que la pràctica de la medicina hauria de basar-se en l'observació detallada i en el coneixement profund de la natura. Segons les seves teories, totes les plantes i alguns metalls contenien ingredients actius que es podien aplicar com a remeis per tractar malalties específiques. Es va basar en experiments pràctics, i això va fer que creessin els primers fonaments per a les fases del desenvolupament de la química i l'evolució posterior de la medicina farmacèutica, ja que va introduir nous ingredients com ara el sofre, el ferro i l'arsènic. La seva exploració de les propietats químiques i medicinals de moltes substàncies i la seva defensa del concepte hipocràtic de “*Similia similibus curantur*”, també van fer que Paracelso fos una figura clau en el desenvolupament de l'homeopatia.

Imatge 9.

L'any 1780 el metge alemany Samuel Christian Hahnemann (1755-1843) va iniciar les seves pràctiques sobre l'homeopatia. Va exercir com a metge durant nou anys i es va sentir desil·lusionat amb els mètodes mèdics tan durs que s'administraven en aquella època. En alguns dels articles que va publicar Hahnemann, va rebutjar moltes de les pràctiques mèdiques que es feien servir i en el seu lloc va proposar una bona higiene pública, la millora de les condicions d'habitabilitat, una millor nutrició, aire fresc i exercici físic. Hahnemann no es veia motivat per seguir exercint com a metge

i va deixar de ser-ho. Uns anys més tard va escriure en nombrosos articles que la principal raó era que no li havia agradat treballar sotmès sempre a la foscor, sense principis segurs en relació a la salut i a les malalties.

Durant aquesta època es va produir a Europa un període de grans canvis socials i polítics. La Revolució Industrial i la Il·lustració van fer que aparegués un desenvolupament en processos tecnològics i científics i en la llibertat de pensament i expressió. Aquesta situació va permetre realitzar importants progressos en l'estudi de la medicina, incloent l'inici de l'homeopatia.

L'any 1790, Hahnemann, quan traduïa el "*Tractat sobre matèria mèdica*" del doctor William Cullen, professor, metge i químic escocès, va iniciar una investigació fonamental per al posterior desenvolupament de l'homeopatia. En el llibre, William Cullen argumentava que la quinina, aïllada de la *Cinchona officinalis*, constituïa un bon tractament per curar la

Imatge 10.

malària ja que era astringent, però, que provocava indigestió. Hahnemann sabia que hi havia altres substàncies astringents més potents que no causaven tal efecte sobre la malària. Es va administrar a ell mateix diferents dosis de quinina i va apuntar els resultats dels símptomes que patia i així va iniciar les primeres proves. Encara que no patia la malaltia es va adonar que quan prenia quinina desenvolupava els mateixos símptomes que un malalt de malària. Els símptomes tornaven a aparèixer a cada dosi de quinina que prenia, però si deixava d'administrar-se la aquests començaven a desaparèixer.

Al cap d'un temps Hahnemann va començar a administrar quinina en diferents dosis a persones sanes i anotava els resultats detalladament. A les persones que van participar en la prova no se'ls va deixar menjar o beure aliments forts com ara picants, alcohol o cafè ja que Hahnemann deia que podrien afectar en els resultats. També va repetir l'experiment amb altres substàncies que s'utilitzaven en aquells temps en els medicaments com ara l'arsènic i la

belladona. Els resultats obtinguts, els va utilitzar per crear un quadre de símptomes i efectes per a cada remei.

Després de realitzar proves i experiments durant sis anys, Hahnemann va obrir les portes de les seves investigacions als seus malalts. Abans de receptar cap medicament, sotmetia a cada pacient a un examen físic detallat i anotava qualsevol símptoma existent. Els interrogava atentament per saber l'estil de vida, els hàbits i altres factors que poden ajudar a que el pacient se senti millor o pitjor. Posteriorment, seguint el principi de similitud, Hahnemann comparava els símptomes individuals de cada pacient amb el quadre de símptomes dels remeis que tenia i receptava els medicaments en funció dels símptomes que tingués el pacient.

Poc a poc el treball de Hahnemann va permetre establir un nou tipus de medicina. El seu nou sistema el va denominar "homeopatia", del grec "*homeo*" que significa *similar*, i "*pathos*" que significa *malaltia*. L'any 1810 va escriure el llibre *El organon de la medicina racional*. Dos anys més tard va començar a donar classes d'homeopatia a la Universitat de Leipzig (Alemanya). En general, la comunitat de metges es va mostrar desconfiada amb les teories de Hahnemann, però ell seguia criticant la pràctica de la medicina convencional. Es va guanyar el sobrenom "huracà descontrolat" per les seves furioses intervencions i les crítiques sarcàstiques durant les seves conferències a Leipzig. També era criticat pels farmacèutics de l'època per la seva metodologia d'administració de medicaments, preparats especialment per a cada pacient i cada patologia, ja que això era contrari als seus interessos econòmics.

Durant el segle XIX l'homeopatia es va estendre ràpidament per Europa, Àsia i Amèrica. Als Estats Units, els doctors Constantine Hering (1800-1880) i James Tyler Kent (1849-1916) van popularitzar l'homeopatia i van introduir noves idees i pràctiques. El doctor Hering va desenvolupar tres lleis bàsiques de la curació per explicar com es cura una malaltia amb homeopatia. En canvi, el doctor Kent va establir un quadre clar per comprendre els diferents tractaments, aquest estava constituït per dotze possibles resultats diferents

que permetia als homeòpates poder determinar com haurien de seguir amb el tractament i valorar si un remei havia tingut èxit o no.

Després de la mort de Hahnemann, l'any 1843, l'homeopatia ja es coneixia i s'utilitzava per tot el món encara que seguia havent-hi desconfiança entre els defensors de la medicina convencional. Entre els anys 1860 i 1890, es van obrir molts hospitals on es practicava l'homeopatia i noves escoles on s'ensenyaven els nous remeis homeopàtics. També es van aprovar molts remeis nous i es va aconseguir augmentar la matèria mèdica homeopàtica. Molts dels metges seguidors de Hahnemann, eren metges que van abandonar la medicina convencional després d'haver experimentat amb ells mateixos algun tractament homeopàtic. El metge anglès Frederick Quin (1799-1878) va acudir a Hahnemann l'any 1826 per provar un tractament contra la còlera i es va curar. Posteriorment, Quin va introduir l'homeopatia en el Regne Unit i va fundar el primer hospital homeopàtic a Londres l'any 1849. Durant una epidèmia de còlera a Londres l'any 1854 l'índex de mortalitat del seu hospital va ser menys de la meitat que el dels hospitals convencionals, però aquesta informació va ser rebutjada pel Consell Nacional de la Salut.

A finals del segle XIX l'homeopatia era una part significativa de la pràctica mèdica dels EE.UU. En canvi, a principis del segle XX, l'homeopatia es trobava en una posició inferior que la medicina convencional degut a la creació de l'Associació Mèdica Americana que rebutjava aquest nou mètode mèdic.

Els seguidors de les teories originals de Hahnemann i Kent creien que també havien de tenir en compte els estats emocionals i els símptomes físics dels pacients per afavorir els seus potencials. Un grup de professionals dirigits per l'homeòpata britànic Richard Hughes (1836-1902) van començar a receptar només segons els símptomes patològics i en dosis molt baixes. Aquesta divisió entre la medicina homeopàtica i la medicina convencional van fer que a la dècada de 1920 l'homeopatia quedés eliminada en el Regne Unit.

A finals del segle XX l'homeopatia va tornar a aparèixer en els països d'Europa Central, el Regne Unit i els Estats Units. A nivell mundial, predomina la prescripció clàssica d'un sol remei, encara que a Alemanya i França també és

popular l'homeopatia complexa que consisteix en l'ús d'una combinació de remeis o diversos remeis. Ja a la dècada de 1990, es van realitzar cursos a l'Europa Oriental protagonitzats per professors britànics, que van tornar a promoure l'homeopatia, i també a Rússia, on, actualment, se segueix utilitzant i desenvolupant. A Amèrica del Sud s'ensenya l'homeopatia a les universitats de medicina, en canvi la seva popularitat ha experimentat una gran recaiguda en els Estats Units.

3. MEMÒRIA DE L'AIGUA

L'homeopatia es basa en l'anomenada "Memòria de l'aigua". Quan es prepara un medicament homeopàtic, s'extreu la tintura mare i se sotmet a dilucions i dinamitzacions. Es diu que a partir de 5CH, no conté cap molècula del remei inicial, sinó que les propietats del remei han sigut guardades en les molècules d'aigua que es traspassen d'unes a altres en el procés d'elaboració de medicament, és a dir, estan contingudes en la memòria de l'aigua.

La veritat és que fins ara, la ciència segueix sense poder dir que aquest fenomen és una teoria completa i acceptada i, això, ha sigut un dels motius que han utilitzat els detractors de l'homeopatia. Però en l'actualitat ja hi ha investigadors que comencen a recolzar aquesta teoria coneguda com la "Memòria de l'aigua".

El primer en intentar demostrar aquesta capacitat va ser el metge i bioquímic francès, Jacques Benveniste (1935-2004). Aquest científic i la seva ajudant de laboratori, Elisabeth Davenas, van arribar a la conclusió que si es dilueixen solucions d'anticossos repetidament fins que ja no quedi cap molècula de l'anticòs, seguiran produint una resposta en les cèl·lules immunes i van dir:

“ Debe de haber sido transmitida durante el proceso de dilución / sucusión. El agua podría actuar como plantilla de la molécula, por ejemplo, por medio de una red infinita ligada por hidrógenos, o campos eléctricos y magnéticos... La naturaleza precisa de este fenómeno permanece inexplicada”.¹

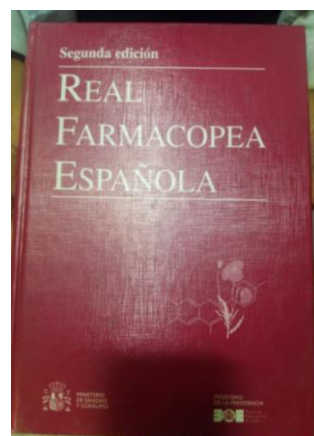
Un altre científic, el metge japonès, Masaru Emoto (1943-2014), va portar a terme una investigació per demostrar que l'aigua era una substància capaç de transmetre energies tan positives com negatives, és a dir, que l'aigua tenia una certa memòria. Per això, va crear un experiment, el qual es pot fer perfectament a casa i aquest és un dels experiments que he realitzat a la meva part pràctica.

4. PREPARACIÓ DE MEDICAMENTS HOMEOPÀTICS

4.1. Matèries primeres

Segons la “Real Farmacopea Española” (Annex nº6), les preparacions homeopàtiques s'obtenen a partir d'unes substàncies primeres que poden ser d'origen vegetal, animal o mineral. Tanmateix, les d'origen vegetal representen entre el 60% i el 65% del total.

Les raons per les quals una determinada substància se selecciona com a remei homeopàtic són complexes i variades. La gran majoria provenen de la cultura popular, d'altres inclouen minerals o elements utilitzats

©marduran

¹ Extret de: <http://joanmorahomeopatia.com/2011/03/12/lhistoria-del-professor-benveniste/>

com a complement nutritiu, i també diferents substàncies testades simplement per curiositat o per una prolongada tradició en herboristeria.

Les matèries primeres són barrejades amb aigua destil·lada o alcohol, per a extreure el màxim possible del principi actiu que les caracteritza. És tan important escollir bé la substància primera, com el % en massa de l'alcohol que s'utilitza per fer les maceracions.

4.2. Fitxes de matèries primeres segons el seu origen

4.2.1. Origen vegetal

COFFEA CRUDA

El cafè va ser la primera beguda introduïda a Europa des del Pròxim Orient en el segle XVII. Va ser incorporat en la medicina ayurvèdica, medicina tradicional india, que utilitzava els grans verds per tractar els mals de cap i els grans madurs i/o torrats per a la diarrea.

.....

CARACTERÍSTIQUES

Els homeòpates ho rezepten a aquells pacients que tenen la ment i el pensament molt actius, és a dir, que solen estar inquiets o nerviosos.

També ajuda a aquelles persones que pateixen d'insomni, palpitations i rubors, colors que

apareixen al rostre, durant la menopausa.

.....

Imatge 11.

INSOMNI

Impossible conciliar la son durant un llarg període de temps, tot i estar cansat.

Símptomes: La ment s'omple de pensaments i idees desbocades.

- **Milloren:** Amb calor i descans.
- **Empitjoren:** amb el fred, vent, sons i olors fortes.

.....

Imatge 12.

MAL DE CAP

S'inicia després de despertar-se i sembla insuportable. Sol estar provocat per tensions, estrés o una ment massa activa.

Síntomes: Mal a un costat del cap.

- **Milloren:** amb aigua molt freda a la zona, tombar-se o quedar-se quiet a la foscor.
- **Empitjoren:** amb aire fresc, soroll i si es pren té o cafè.

.....

MAL DE QUEIXAL

Síntomes: Dolor que va des de les dents fins a la punta dels dits.

- **Milloren:** amb gel o aigua freda a la zona
- **Empitjoren:** amb calor, la menstruació i els menjars picants.

.....

DETALLS

ORIGEN:

Natiu d'Etiòpia, però ara es cultiva en zones tropicals d'Amèrica, Àfrica del Sud, Kenia i Tanzània.

PASSAT:

Els musulmans ho consumien per mantenir-se despert. Però, a Anglaterra, l'Església ho relacionava amb el diable.

PREPARACIÓ:

Els grans de cafè madurs i sense torrar, es maceren en alcohol durant 5 dies. El líquid resultant és diluït i agitat repetides vegades fins a la concentració desitjada.

4.2.2. Origen animal

CROTALUS

El nom prové del grec *krotalon*, que significa “cascavell”. Aquest remei, es recepta sobretot per una sèrie de malalties greus, incloent hemorràgies, angines i infeccions.

.....

CARACTERÍSTIQUES

El *Crotalus* ajuda a aturar l'hemorràgia que hagi sortit per qualsevol orifici del cos.

Se sol administrar després d'un estat de col·lapse total degut a un estat greu com un atac a cor.

.....

HEMORRAGIA

L'hemorràgia esta associada a un estat d'infecció greu o d'un col·lapse.

Síntomes: Copiosa hemorràgia per qualsevol orifici.

- **Milloren:** Amb aire fresc, llum i moviment

- **Empitjoren:** dormir del costat esquerra, i portar roba ajustada.

.....

Imatge 13.

TRANSTORNS CARIACS

Col·lapse parcial o total després d'un atac de cor.

Síntomes: debilitat, mareig, mal de cap a la part esquerra.

- **Milloren:** amb la llum
- **Empitjoren:** dormir del costat esquerra, pujar escales o una pujada.

.....

INFECCIONS DE GOLA

Síntomes: mal de coll, sobretot a la part esquerra de la gola, amb

inflamació i dificultats per
empassar.

- **Milloren:** Amb aire fresc
- **Empitjoren:** Portar roba ajustada al voltant del coll.

.....

Imatge 14.

DETALLS

ORIGEN:

L'àmbit natiu de la Crotalus és Canadà, Estats Units i Amèrica del Sud.

PASSAT:

El verí s'utilitzava per fer diferents antídots.

PREPARACIÓ:

Una gota de verí, es barreja amb lactosa. Es filtra i s'agita.

4.2.3. Origen mineral

IODUM

El Iode és essencial pel funcionament de la glàndula tiroïdal. La seva deficiència pot provocar debilitat muscular, pèrdua de pes i fatiga.

.....

CARACTERÍSTIQUES

A les persones que els hi provoca un efecte més ràpid i positiu són aquelles amb una inquietud mental, amb ansietat o una gran necessitat de participar en activitats esgotadores.

.....

METABOLISME HIPERACTIU

Síntomes: pell i cabell sec, vertigen, marejos i mal de cap. La majoria de símptomes estan relacionats amb l'hipertiroïdisme.

- **Milloren:** Amb aire fresc, moviment i al menjar.
 - **Empitjoren:** amb la calor.
-

Imatge 15.

TOS

Síntomes: tos seca, amb arcades, rots i/o vòmits. Es pot produir una mucositat i un so cavernós al pit.

- **Milloren:** Amb aire fresc.
 - **Empitjoren:** amb ambients càlids, menjars en excés i canvis molt dràstics a la temperatura.
-

DETALLS

PASSAT:

Els herboristes xinesos utilitzaven algues cremades per tractar problemes de tiroides.

PREPARACIÓ:

Es dissolen sals iodades en alcohol, i després s'agita repetides vegades.

4.3. Tintura mare

Els medicaments homeopàtics estan elaborats a partir d'una tintura mare. La tintura mare és un preparat líquid que conté el principi actiu de la substància principal o matèria primera. Aquesta pot ser d'origen animal, vegetal o mineral. La tintura mare es prepara a partir de l'extracció hidroalcohòlica del principi actiu de la substància principal. L'extracció hidroalcohòlica s'obté deixant macerar les matèries primeres en un alcohol de concentració adequada durant un període no superior a les tres setmanes.

4.4. Dinamització: Procés de preparació

La preparació d'un medicament homeopàtic no té com a base la tintura mare, sinó que la utilitza diluïda i activada amb l'objectiu de minimitzar les propietats tòxiques de la substància principal i elevar les capacitats curatives. Aquest procés anomenat **dinamització o potenciació** és la suma de dos passos:

Dilució + Sucussió = Dinamització

El **primer** pas és la **dilució**, el procés de desconcentració de la substància principal. La idea és repetir el procés fins que s'aconsegueixi la dilució necessària. Dintre de les dilucions hi podem trobar diferents tipus, cada un d'aquest s'expressa amb dues lletres en majúscula. Es diferencien per tenir proporcions diferents entre la tintura mare i el dissolvent. Les més importants i més utilitzades són:

- **CH** (Centesimal Hahnemaniana): Són les més utilitzades. En un recipient de 100ml es posa 1ml de tintura mare i 99ml de dissolvent. Per això, aquesta dilució es coneix amb la proporció 1/100. Aquesta és la tècnica utilitzada a la part pràctica del meu treball.

- **DH** (Decimal Hahnemania): Es coneix amb la proporció 1/10, aquesta significa que en un recipient de 10ml, 1ml serà de la tintura mare i els altres 9ml de dissolvent.
- **K** (Korsakoviana): Es caracteritza per només utilitzar un vas de precipitat de 100ml. Aquest s'omple amb 100ml de tintura mare i, seguidament, es bloca. Sense netejar, s'omple fins a enrasar amb el dissolvent, es dinamitza i es torna a bolcar. Així successivament fins aconseguir el nombre de dilucions necessàries.

El **segon**, i últim, pas són la succussions: consisteix en agitar la dissolució amb 100 cops secs sobre una superfície elàstica, ja pot ser sobre un llibre de tapa tova, una cadira, o, fins i tot, una part del cos, com la mà. Aquest pas, és el més curt però el més important, s'ha de realitzar cada cop que fem una dilució perquè sinó el principi actiu no s'activaria i el medicament no faria el seu treball de curació.

4.5. Formats i aplicacions d'alguns medicaments homeopàtics

Hi podem trobar 3 tipus formats dels medicaments homeopàtics:

- **Grànuls o glòbuls**: Són la formula més comuna de l'homeopatia, tenen forma de grànuls i es prenen directament a la boca, sense necessitat d'aigua, això fa que sigui un medicament molt pràctic que es pot portar i prendre a qualsevol lloc.

EXEMPLE: *Arnica montana 5CH*, s'utilitza per dolors, molèsties musculars i/o morats.

- **Cremes o pomades**: Són formules semi sòlides, les quals s'apliquen directament a la pell sense la necessitat de cap altre utensili.

EXEMPLE: *Urtica Urens*, s'utilitza per alleugerir la picor, ja sigui de planta, de reacció al·lèrgica, de picadura d'algun insecte.

- **Gotes:** Són formules líquides, se solen afegir entre 10-50 gotes, segons indiqui l'homeòpata, en mig got d'aigua mineral.

EXEMPLE: *CALCOPIRITA 8DH*, ajudar a alleugerir l'estrès, nervis o atacs ansietat.

©marduran

Imatge 16.

Imatge 17.

5. CONSULTES HOMEOPÀTIQUES

Cal destacar que les consultes homeopàtiques es realitzen en despatxos privats o particulars de l'especialista, ja que és una pràctica que no està inclosa en el nostre sistema de Sanitat Pública.

Pel Dr. Joan Mora Brugués, metge homeòpata amb consulta a Girona, el qual vaig entrevistar (annex nº2), la primera consulta és la més important i la més extensa, ja que, per una bona elecció del tractament, és indispensable tenir una gran quantitat d'informació sobre el pacient i el seu estil de vida.

Les consultes es distingeixen segons el tipus de malaltia que pateix el pacient:

- Per aquells casos de **malalties agudes**, refredat, diarrea, tos, etc..., la consulta sol ser d'uns 30 minuts com a màxim.
- Per els casos de **malalties cròniques** o d'origen emocional, asma, autisme, depressió, al·lèrgies cròniques, etc..., les consultes solen durar el triple que les regulars de casos aguts. Això passa ja que es necessita un anàlisi molt més profund per part de l'homeòpata, el qual pot necessitar un o dos dies per estudiar el cas abans de receptar el medicament homeopàtic adient pel pacient.

En qualsevol de les dues consultes, el pacient haurà de prendre unes precaucions bàsiques pel bon funcionament del tractament:

- Els medicament s'han de mantenir protegits d'olors fortes i de la llum directa del sol, tant si el medicament és líquid o en grànuls
- El medicament s'ha de subministrar evitant contaminar el recipient amb la boca.
- S'han d'evitar els sabors fort a la boca.
- Cal prendre el medicament entre 15 i 20 minuts abans o després de menjar o de l'ús de substàncies amb sabors forts com la pasta de dent, el tabac, etc.
- Quan millorar l'estat del pacient, s'ha de deixar de prendre el medicament. En els casos de malalties cròniques, el medicament s'ha d'anar deixant progressivament, és a dir, l'interval de temps entre pastilla i pastilla ha de ser cada cop més llarg.

III. BLOC PRÀCTIC

4-juny-2017

PRÀCTICA N°1

1. Comprovació experimental de la memòria de l'aigua

OBJECTIU:

- Comprovar experimentalment la memòria de l'aigua, seguint el model d'en Masaru Emoto.

MATERIAL:

- Tres recipients de vidre o 3 gots
- Blat (repartit en 3 parts iguals)*
- Aigua destil·lada

*l'experiment original utilitza arròs. Però l'arròs que podem trobar en els supermercats no ens ha funcionat, ja que està tractat a altes temperatures per evitar que germini, i a l'agrobotiga, on vam comprar el blat, no tenien llavors d'arròs.

PROCEDIMENTS:

En tres recipients de vidre hi posem la mateixa quantitat de blat i hi afegim aigua destil·lada fins a una tercera part de la capacitat del recipient.

Enumerem els tres recipients i els col·loquem en un espai fresc i sec. En el meu cas, el vaig situar al rentador del terrat.

©marduran

Al recipient 1, li diem paraules o frases maques, en el meu cas “t’estimo”.

Al recipient 2, li diem “t’odio”.

I, al recipient 3, l’ignorem, és a dir, no li diem res.

I aquest procediment el repetim cada dia durant un mes.

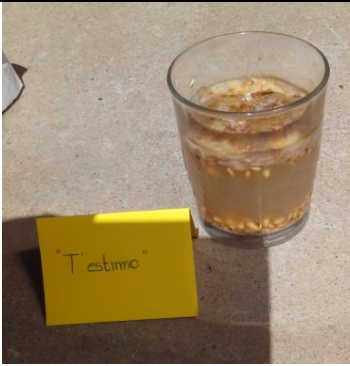

RESULTATS:

SETMANA 1:

La primera setmana no s’aprecia cap diferència en els tres recipients.

SETMANA 2:

En les observacions fetes durant la segona setmana es comencen a apreciar petites diferències en el color del contingut dels recipients.

1	“T’estimo”		<ul style="list-style-type: none"> - Blanc marronós - Olor a blat
2	“T’odio”		<ul style="list-style-type: none"> - Marró - Olor a podrit

3	"T'ignoro"		<ul style="list-style-type: none"> - Marró, però més clar que el segon recipient - Olor a blat
---	------------	---	--

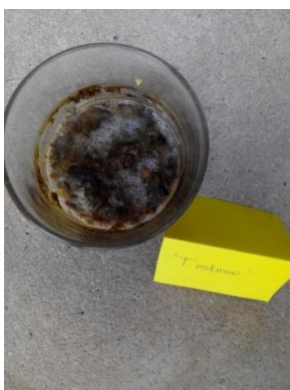
Fotos de ©marduran

En el recipient "t'estimo", vira cap a un color blanc marronós, el recipient "t'odio", vira cap a marró una mica fosc i, el recipient el qual ignorem, vira cap a un marró, però que no és ni tan clar com el primer ni tan fosc com el segon.

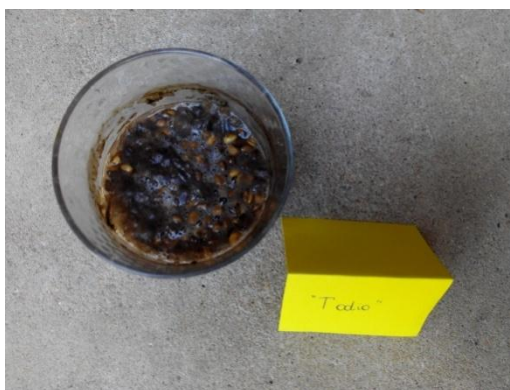
També apreciem una diferència en l'olor, el recipient "t'estimo" i el qual ignorem encara oloren a blat. En canvi, el recipient "t'odio" comença a fer olor a podrit.

SETMANA 3:

A partir de la tercera setmana, ja no s'aprecien diferències en els tres recipients. A més a més, l'olor que desprenen els tres recipients és una mica desagradable.

©marduran

©marduran

©marduran

CONCLUSIONS:

En aquest experiment hem reproduït el model d'experiment realitzat per en Masaru Emoto. Tot i haver-ho fet amb blat, pels motius abans exposats, les diferències que s'estableixen en aquest experiment entre els tres recipients, en el que li diem "t'estimo", "t'odio" i el que ignorem s'aprecien molt bé durant les dues primeres setmanes. A partir de la tercera setmana, predomina l'efecte de l'aigua sobre les llavors i aquestes tendeixen a podrir-se.

Aquest experiment ens confirma la possibilitat de l'existència de la memòria de l'aigua.

2. Preliminars a la part pràctica

2.1. PREPARACIÓ DEL DISSOLVENT:

OBJECTIU:

- Preparació del dissolvent hidroalcohòlic al 70%.

MATERIAL:

- Alcohol 96°
- Aigua destil·lada
- Balança
- Vas de precipitats (600ml)
- Matràs aforat (100ml)

PROCEDIMENT:

Per obtenir les dilucions, establertes per Hahnemann, cal disposar d'un dissolvent hidroalcohòlic.

L'alcohol recomanat per a l'elaboració de remeis homeopàtics, com tintures i/o cremes, és l'alcohol del 70°. Al laboratori de l' institut disposàvem d'etanol pur al 96°. Per això, vam haver de diluir aquest alcohol fins a 70°. Per obtenir aquest dissolvent vam utilitzar una taula d'equivalències, tal com s'utilitza a l'homeopatia.

Davant de la possibilitat de prepara-ho amb massa o volum, vam optar per mesurar-ho per massa. D'aquesta manera, les mesures finals van quedar en 666g d'alcohol (96%) i 334g d'aigua destil·lada.

Amb la balança del laboratori, vam haver de mesurar dues vegades 333g d'alcohol 96°, ja que la balança té una capacitat màxima de mesura de 600g.

Aquestes quantitats les vam abocar a un matràs aforat de 1000ml. I vam afegir els 334g d'aigua destil·lada, que ens indicava la taula i ho vam homogeneïtzar.

TABLA I. DILUCIÓN DE ALCOHOLES EN VOLUMEN

Concentración deseada	Concentración que se dispone							
	100°	99°	98°	97°	96°	95°	94°	93°
95	6,5	5,1	3,8	2,5	1,3	-	-	-
90	13,3	11,8	10,4	9,0	7,7	6,4	5,1	3,8
85	20,5	19,1	17,6	16,2	14,7	13,3	12,0	10,6
80	28,6	27,0	25,5	24,0	22,5	21,0	19,5	18,0
75	37,6	35,9	34,3	32,7	31,1	29,5	28,0	26,4
70	47,8	46,0	44,3	42,5	40,8	39,2	37,5	35,9
65	59,4	57,5	55,6	53,8	52,0	50,2	48,5	46,7
60	72,8	70,8	68,8	66,8	64,9	63,0	61,1	59,2
55	88,6	86,4	84,3	82,2	80,1	78,0	75,9	73,9
50	107,4	105,1	102,7	100,4	98,2	95,9	93,6	91,4
45	130,3	127,7	125,1	122,6	120,1	117,6	115,1	112,6
40	158,6	155,7	152,8	150,0	147,2	144,5	141,7	138,9
35	194,6	191,4	188,2	185,0	181,9	178,7	175,6	172,5
30	242,4	238,7	235,0	231,3	227,7	224,1	220,5	216,9
25	308,9	304,5	300,2	295,9	291,6	287,3	283,0	278,8
20	408,5	403,1	397,8	392,5	387,2	381,9	376,6	371,4
15	574,8	567,4	560,5	553,6	546,6	539,6	532,7	525,8
10	907,1	896,7	886,4	876,1	865,8	855,6	845,3	835,1

TABLA II. DILUCIÓN DE ALCOHOLES EN PESO

Grado de alcohol empleado	Grado que se desea													
	95°		90°		85°		80°		75°		70°		65°	
	gramos	gramos	gramos	gramos	gramos	gramos	gramos	gramos	gramos	gramos	gramos	gramos	gramos	gramos
100	925 75	858 142	795 205	736 264	679 321	625 375	572 428							
99	940 60	872 128	808 192	748 252	690 310	635 365	582 418							
98	955 45	885 115	821 179	760 240	701 299	645 355	591 409							
97	970 30	899 101	834 166	772 228	713 287	656 344	600 400							
96	985 15	913 87	847 153	784 216	724 276	666 334	610 390							
95	-	927 73	860 140	796 204	735 265	676 324	619 381							
94	-	942 58	873 127	808 192	746 254	686 314	629 371							
93	-	956 44	886 114	820 180	757 243	697 303	638 362							
92	-	970 30	900 100	833 167	769 231	707 293	648 352							
91	-	985 15	913 87	845 155	780 220	718 282	658 342							
90	-	-	927 73	858 142	792 208	729 271	668 332							
89	-	-	941 59	871 129	804 196	740 260	678 322							
88	-	-	956 44	884 116	817 183	751 249	688 312							
87	-	-	970 30	898 102	829 171	763 237	699 301							
86	-	-	985 15	912 88	842 158	774 226	709 291							
85	-	-	-	926 74	854 146	786 214	720 280							
84	-	-	-	940 60	868 132	798 202	731 269							
83	-	-	-	955 45	881 119	811 189	743 287							
82	-	-	-	969 31	895 105	823 177	754 246							
81	-	-	-	985 15	909 91	836 164	766 234							
80	-	-	-	-	923 77	849 151	778 222							
75	-	-	-	-	-	920 80	843 157							
70	-	-	-	-	-	-	916 84							

Imatge 18.

RESULTAT:

Hem obtingut el dissolvent hidroalcohòlic al 70%.

2.2. PREPARACIÓ DEL PAPER DE FILTRE:

OBJECTIU:

- Obtenir un filtre adequat a la mida de l'embut escollit i amb la màxima superfície de absorció.

MATERIAL:

- Paper de filtre de porus petit
- Tisores

PREPARACIÓ:

Per la preparació del paper de filtre, cal tallar un tros gran de paper de filtre en forma de quadrat, suficientment gran per tal que càpiga a la part superior de l'embut.

S'agafa un dels extrems i es doblega dues vegades. Es plega en forma de ventall i es talla la part de dalt per donar-li una forma arrodonida. S'agafa una de les capes, s'obre el paper de filtre per a que quedi una petita bossa i es col·loca a la part superior de l'embut. A la base del peu i sota l'embut, s'ha de col·locar un vas de precipitats per poder recollir el líquid filtrat.

RESULTAT:

Hem obtingut la forma necessària per poder filtrar els impureses i permetre el pas de la solució.

Imatge 19.

3. PREPARACIÓ TINTURA MARE

OBJECTIU:

- Preparació d'una tintura mare a partir d'una matèria d'origen vegetal, en aquest cas **Matricaria Chamomilla**, coneguda també com a Camamilla.

MATERIAL:

- Morter i mà de morter
- Vas de precipitats (1000ml)
- Proveta (100ml)
- Manta calefactora
- Termòmetre
- Suport i nou
- Paper de filtrar
- Embut
- Pot de vidre i tap
- Balança

PROCEDIMENT:

Mesurem 30g de Chamomilla, amb la balança de precisió 0'01g. Ho aboquem en el morter i ho triturem amb la mà de morter, fins a tenir una pols fina.

©marduran

©marduran

Un cop triturat, ho posem en un vas de precipitat de 1000ml. Mesurem 400ml de dissolvent, en aquest cas aigua destil·lada, amb una proveta de 100ml, la qual omplim quatre vegades.

©marduran

©marduran

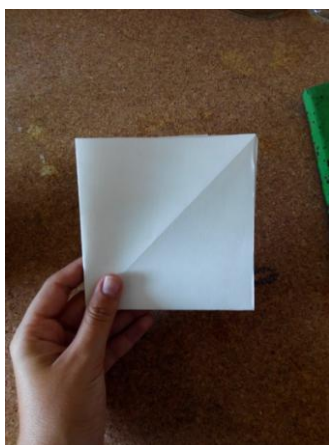
Després d'haver afegit els 400ml d'aigua destil·lada, posem el vas de precipitats a la manta calefactors i hi submergim el termòmetre.

El termòmetre no pot tocar la base del vas de precipitats, per això preparam un suport amb la nou just al costat de la manta per poder aguantar el termòmetre. Per mantenir la temperatura constant de la dissolució, s'inicia amb una temperatura baixa i es va remenant de manera que l'escalfor es vagi estenent homogèniament. Escalfem fins que la dissolució assoleixi els 45°C. Aquest procés requereix uns 10 minutis aproximadament.

©marduran

Un cop assolida la temperatura, es manté infusionant durant uns 5 minutis. Mentrestant, preparam un altre suport amb una nou i un cèrcol on hi col·loquem l'embut. Introduïm el paper de filtre tallat amb forma d'embut i amb plecs, per aconseguir la màxima superfície d'absorció i per tal que el filtrat no contingui impureses ni restes sòlides. A la base del peu s'ha de posar un pot de vidre per poder recollir el líquid filtrat. Passats els 5 minuts, s'aboca la preparació a poc a poc per facilitar la filtració.

©marduran

©marduran

©marduran

Quan tinguem tota la dissolució filtrada, tapem el pot de vidre amb el seu tap. Aquesta dissolució s'ha de deixar reposar durant tres dies, però s'ha d'agitar tres o quatre cops al dia, per mantenir el principi de la substància actiu.

Després de deixar reposar la tintura mare, aquesta s'ha de tornar a filtrar perquè al llarg d'aquest dies de respòs pot crear pòsit.

RESULTATS I CONCLUSIONS:

Hem preparat la tintura mare de Chamomilla a partir de la infusió amb aigua destil·lada i la planta seca.

4. GOTES DE CHAMOMILLA 5CH

OBJECTIU:

- Preparar unes gotes de Chamomilla 5CH, mitjançant la dinamització de la tintura mare.

MATERIAL:

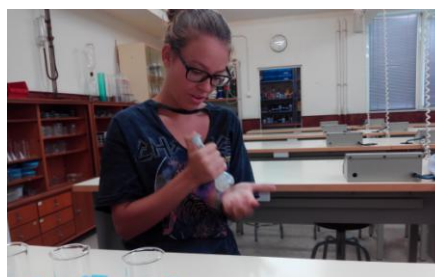
- 6 vasos de precipitats (100ml)
- Pipeta (1ml)
- Matràs aforat (100ml)
- Dissolvent hidroalcohòlic
- Tintura mare de Chamomilla
- Pera succionadora

PROCEDIMENT:

S'aboca una quantitat de tintura mare filtrada, a un vas de precipitats de 100ml. Amb una pipeta de 1ml i una pera de goma s'agafa 1ml de tintura mare i s'introdueix en un matràs aforat de 100ml. S'omple el matràs amb el dissolvent i s'enrasa a 100ml. Es tapa i es succiona 100 cops la primera dilució de tintura mare. Aquests 100ml s'aboquen en un vas de precipitats de 100ml i s'identifica com a **dilució n°1**.

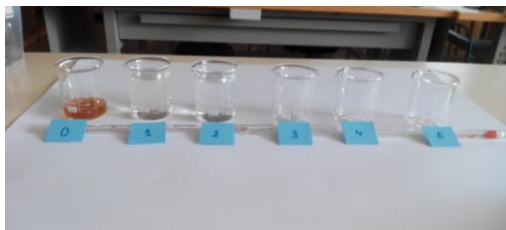

©marduran

©marduran

D'aquesta dilució n°1, se n'agafa 1ml amb la pipeta i la pera de goma, s'introdueix en un matràs aforat de 100ml. S'omple i s'acaba d'enrasar amb el dissolvent. Es repeteix el procés de succussió i es reserva en un altre vas de precipitats de 100ml. Aquesta dilució s'identifica **dilució n°2**.

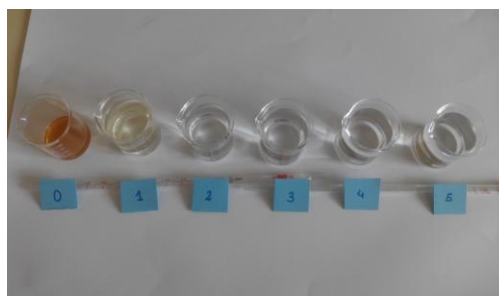

©marduran

El preparat que es requereix ha de ser 5CH. Per tant, aquest procés s'ha de continuar fent fins a aconseguir 6 vasos de precipitats, un amb la tintura mare i, els altres cinc, amb les dilucions: 1CH, 2CH, 3CH, 4CH i 5CH.

©marduran

©marduran

El remei homeopàtic 5CH obtingut, a partir de les 5 dilucions, el guardem en dos recipients de vidre fosc, per a que la llum no hi incideixi directament en el producte i perdi les seves propietats.

RESULTATS I CONCLUSIONS:

Hem obtingut unes gotes homeopàtiques de Chamomilla 5CH. Aquest remei tracta el dolor, irritabilitat i diarrea, entre altres, causades per la dentició.

5. CREMA DE CHAMOMILLA 3CH

OBJECTIU:

- Preparar una crema de Chamomilla 3CH a partir de la Tintura Mare.

MATERIAL:

- Matràs aforat (50ml)
- Matràs aforat (250ml)
- Pipeta aforada (20ml)
- Pipeta graduada(1ml)
- Pipeta graduada (5ml)
- Pera de goma
- Vas de precipitats (50ml)
- Vas de precipitats (600ml)
- Manta calefactora

PROCEDIMENT:

Nº DE DILUCIÓ	Quantitat de dilució anterior	Quantitat de dissolvent	Quantitat total
Tintura mare	0,25ml	24,75ml	25ml
1	0,25ml	24,75ml	25ml
2	2,5ml	247,5ml	250ml

De la Tintura Mare de Chamomilla agafem 0,25ml, amb una pipeta graduada d'1ml, i els passem a un matràs aforat de 50ml.

Del dissolvent, 80% alcohol i 20% aigua destil·lada, agafem 24,27ml, 20ml de la pipeta aforada (20ml), 4ml amb la pipeta graduada (5ml) i, per ser més exactes, 0,75 ml amb la pipeta graduada (1ml), tot aquest dissolvent el posem al matràs aforat, el tapem i sucussionem 100 cops. I ho repetim tot, però en comptes d'agafar els 0,25ml de la tintura mare, els agafem de la dilució N° 0.

Un cop tinguem la dilució N° 1, hem de fer la dilució N°2, la qual ha de ser de més quantitat per després poder fer la crema. Amb la pipeta de 5ml, agafem 2,5ml i els aboquem a un matràs aforat de 250 ml, acabem d'enrasar amb el dissolvent, tapem i sucussionem 100cops.

En un vas de precipitats, de 600ml, hi posem 100g de vaselina i ho escalfem fins que es dissolgui.

©marduran

©marduran

En el moment que veiem que la vaselina va passant a estat líquid, li afegim 50ml d'oli d'oliva, i anem baixant la temperatura de la manta calefactora. Deixem refredar la dissolució, i hi aboquem la dilució de Chamomilla 3CH. A poc a poc, s'anirà solidificant, per això quan aboquem tota la dilució al vas de precipitats, ho hem d'escalfar de nou però a una temperatura baixa i constant.

El remei homeopàtic 3CH que obtenim, després de fer les tres dilucions, el traspassem a un recipient de vidre, amb el qual es pugui veure el producte al seu interior

RESULTATS I CONCLUSIONS:

Hem obtingut un remei homeopàtic de Chamomilla 3CH. La crema pot alleugerir dolors insuportables. S'ha utilitzat la Chamomilla en comptes del moqui tigre, per les raons explicades en la introducció.

6. Joan Alegre, propietari de la Farmàcia Coliseum

El Dr. Joan Alegre és un farmacèutic, propietari de la Farmàcia Coliseum, al Carrer de Balmes, 18, a Barcelona.

La primera referència que vaig sentir d'ell va provenir de l'entrevista del Dr. Joan Mora (annex n° 2), qui, parlant de les dilucions i els preparats en general, em va mencionar la farmàcia i el seu Imatge 20.

propietari. En aquesta farmàcia s'han especialitzat en l'homeopatia i disposen d'un laboratori per preparar remeis homeopàtics pels seus clients.

6.1. Visita a la Farmàcia Coliseum

Em vaig posar en contacte amb el Sr. Joan Alegre per poder-li fer una visita, tant a ell, per a que m'ajudés i m'orientés en la part pràctica, com a la farmàcia i el laboratori de la primera planta del mateix edifici.

La Farmàcia Coliseum és la farmàcia més coneguda per la dualitat entre productes ©marduran de medicina convencional i medicina alternativa. A més de productes homeopàtics també hi poden haver productes d'altres medicines alternatives.

7. EXPERTS: Dra. Mireia Clos, Dr. Joan Mora i Dr. Claudi Mans

Mireia Clos

La Mireia Clos és una homeòpata del centre Espai Obert, a Vilafranca del Penedès, però que també té consulta a Caldes de Malavella.

A través de l'Anna Macias, la meva tutora del treball, em vaig posar en contacte amb ella, ja que esta especialitzada en la preparació de medicaments homeopàtic i em podria ajudar amb la part pràctica.

Després d'haver intentar quedar un parell de cops, però no haver pogut coincidir, vam fer l'entrevista (annex n° 3) per videoconferència.

Claudi Mans

El Sr. Claudi Mans és un catedràtic jubilat i professor d'Enginyeria Química de la Universitat de Barcelona. Col·laborador del Campus de l'Alimentació de Torribera i membre del comitè científic UB-Bullipèdia a l'Universitat de Barcelona.

©marduran

Buscant informació sobre l'homeopatia em van sortir referències d'en Claudi Mans, i després de llegir-me tots els seus articles que parlaven de l'homeopatia vaig decidir entrevistar-lo (annex n° 1) ja que era l'expert/científic més adient, per confrontar-ho amb un altre, perquè el Sr.

Mans és contrari a l'homeopatia, ja que segons el seu criteri no són científicament demostrables, sinó que es basen en suposicions subjectives dels usuaris de l'homeopatia.

Joan Mora

El Dr. Joan Mora és un metge homeòpata amb consulta a Girona. Llicenciat en Medicina i Cirurgia, per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) es membre de l'Acadèmia d'Homeopatia de Barcelona (AMHB) i de la Facultat d'Homeopatia de Londres (MFHOM). Ex-cap de docència del Màster d'Homeopatia organitzat per l'AMHB i la UB (Les Heures) també és Director de la "Revista Médica de Homeopatía".

Imatge 21.

Amb el Dr. Joan Mora em va passar el mateix que amb el Sr. Mans. Buscant informació vaig trobar una pagina web on parlaven d'ell i les seves consultes, així que vaig buscar la seva pàgina principal i em vaig posar en contacte a través del mail, i ens va convidar a mi i a la meva tutora a anar a la seva consulta a fer-li una entrevista.

Els resultats de l'entrevista van ser molt satisfactoris ja que em va proporcionar molta informació que em va permetre resoldre els dubtes que amb la bibliografia no havia estat suficient.

8. CONFRONTACIÓ ENTRE ELS DIFERENTS PUNTS DE VISTA

L'homeopatia, com hem mencionat abans, és una de les medicines tradicionals amb més crítiques de tota la història, per això vaig decidir compara l'opinió dels dos extrems de l'homeopatia.

Vaig entrevistar a dos experts científics, un a favor de l'homeopatia i l'altre en contra, i a dues usuàries, una de les quals sempre utilitza l'homeopatia per a tractar-se, tant a ella com a la seva família, i l'altra que no ha tastat mai cap producte homeopàtic.

La finalitat d'aquesta pràctica és descriure i comparar els dos punts de vista des de la perspectiva d'expert i la perspectiva d'usuari.

Durant l'entrevista, es van fer les mateixes preguntes als dos experts. A la taula següent es recullen les respostes a aquestes preguntes.

8.1. Experts

EXPERTS	Joan Mora	Claudi Mans
Què en pensa de l'homeopatia?	És un tipus de medicina	Depèn del punt de vista des d'on ho mirem: És un sistema històric com qualsevol altre.
Quin va ser el seu primer contacte amb aquest món? (Informació que li va arribar, articles que va llegir,...)	Gràcies a un professor belga a l'últim curs de medicina.	Amb 6 anys, el metge que venia a casa em receptava homeopatia

<p>Com és que es va decantar per l'homeopatia com la seva professió?</p>	<p>Després de 6 anys com a metge tradicional vaig poder veure que aquet la medicina convencional era insuficient per alguns de les malalties.</p>	<p>Gràcies a que el meu pare tenia un petit laboratori químic a casa, i vaig començar a remenar.</p>
<p>Es poden considerar el mateix: l'homeopatia i els tractaments naturals (amb herbes, plantes)?</p>	<p>Si, perquè tan un com l'altre estan constituïts per substancies provinents de vegetals, animals, o minerals.</p>	<p>No, ja que el concepte tractament natural no té cap definició prou solida.</p>
<p>La memòria de l'aigua és una propietat de l'aigua, la qual podria ser la part més científica de l'homeopatia. Com justificaria aquesta propietat? En el meu cas, he fet l'experiment amb blat i els resultats tendeixen a justificar aquesta memòria.</p>	<p>No ho se segur si és la part més científica això si, hi ha una discussió molt gran respecte les dilucions i el numero de Avogadro.</p>	<p>No hi ha cap experiment que corrobore aquesta propietat. A més, la majoria d'homeòpates quan els hi pregunten, sempre diuen una cosa diferent.</p>
<p>Un % bastant alt que prefereix decantar-se pels tractaments homeopàtics abans que els tradicionals, sembla que no es pot demostrar científicament que l'homeopatia funciona,</p>	<p>Normal, només has de veure una mica la televisió, llegir el diari o escoltar la radio. Totes les noticies sobre l'homeopatia són rebutjant-la</p>	<p>Jo penso que hi ha dos grups: Un que pren homeopatia per malalties que no tenen cura. I l'altre, que pren homeopatia però que ho combina amb medicina</p>

perquè creu que aquest percentatge de gent segueix confiant en ella? I perquè segueix augmentant durant els anys?		tradicional.
Creu que el consum d'aquests medicaments, a llarg termini, pot tenir efectes secundaris que fins ara no s'han detectat?	No, això té a veure amb la relació entre les ressonàncies que té el medicament i les ressonàncies del pacient. Si el medicament no és l'adequat pel pacient, la ressonància no és la mateixa i aquest medicament no et fa res.	No, perquè només és aigua i lactosa.
Els metges tradicionals poden receptar medicaments homeopàtics? Què en pensa d'això?	Si, la majoria de metges homeòpates primer han sigut metges i després de veure la deficiència de la medicina tradicional, es canvien.	Alguns metges creuen en l'homeopatia i la recepten, d'altres no hi creuen per la recepten igualment i d'altres que no hi creuen i no en recepten mai.
Em podria explicar el procés de les dilucions per aconseguir un producte homeopàtic?	S'agafa 1ml d'aquesta tintura mare i la dilueixes en 99ml de dissolvent, es sucussiona i el torna a diluir. Així fins aconseguir el nombre de dilucions que necessitem.	
En quin fonament científic es basa la	En Luc Montagnier, esta treballant amb les	

transmissió de les propietats de les substàncies a les dilucions?	dilucions ultramoleculares i ell ho explica amb les nanopartícules.	
--	---	--

CONCLUSIONS:

En aquesta taula on hem exposat les opinions dels dos experts, es pot comprovar per una banda, que les respostes a les preguntes fetes als dos experts són totalment contràries entre si i per altra, l'encert a l'hora d'escollir els experts ja que han permès assolir un dels objectius proposats en aquest treball, demostrar la controvèrsia que existeix amb aquesta medicina.

El Dr. Joan Mora defensa l'homeopatia i, per això, utilitza arguments com: nanopartícules, ultramolècules, ressonàncies,... En canvi, el Sr. Claudi Mans és un tot contrari a l'homeopatia, i es refugia en l'argument que tot aquell que utilitza l'homeopatia i li funciona és perquè ho barreja amb medicament convencionals, i, també, defensa la idea, estesa socialment, de l'efecte placebo de l'homeopatia.

8.2. Usuàries

USUÀRIES	Begoña Arnaiz	Beatriu Quirós
Com descriuries la medicina utilitzada a la teva família?	No és una medicina, sinó un tipus de tractament que tracta el cos, d'un sol cop.	Allò que serveix per curar.
Qui va ser la primera persona en parlar-te'n?	La meva germana.	La meva mare, el primer cop que em vaig posar malalta.
Per què utilitza aquesta medicina com a tractament habitual per a la seva família?	Com jo ja ho havia provat manava bé, vaig decidir seguir amb la meva filla.	Perquè com a mi ja manava bé, vaig optar per seguir utilitzant la medicina convencional.
Des de quan la utilitza?	Des d'una infecció molt greu a la gola.	Des de sempre, des de petita.
Davant d'una malaltia greu, et plantejaries utilitzar un tractament tradicional?	Ho vaig intentar, però vaig decidir que no, que em tractaria amb medicament tradicionals.	Seguiria utilitzant medicina tradicional.
Perquè creus que hi ha tanta gent que ho considera un placebo?	La majoria no ho han provat. Si no ho proven, no ho saben.	Perquè no saben suficient informació sobre aquest tema i els hi fa por.
Sols recomanar l'homeopatia a gent coneguda? Perquè?	Abans sí, ara no, que cadascú faci el que cregui millor per ell.	Si, perquè a mi em va bé i em funciona.

Quin és el producte homeopàtic que has utilitzat més?	No ho se, hi ha uns quants que els he utilitzat bastant però no hi ha cap en concret.	L'ibuprofeno.
Què és el que fa que els productes homeopàtics tinguin resultats?	Dilucions a partir d'una substància.	No ho ser, però alguna cosa amb la ment ha d'estar relacionat.
Creus que hi ha un determinat grup de gent, que per les seves creences, aquest tipus de medicina no li funcionaria? Perquè?	Si, perquè hi ha gent molt tossuda que no surt de les idees que li ha dit tota la seva vida.	No per les creences sinó perquè no ens donen l'oportunitat de provar-ho o no ens donen tota la informació necessària.

CONCLUSIONS:

En aquesta taula on hem exposat les opinions de les dues usuàries, es pot comprovar el mateix que en el cas dels experts, respostes contràries i encert a l'hora d'escollir les usuàries. De nou es corrobora el mateix objectiu que en el cas dels experts.

Cal destacar la gran manca d'informació que la Sra. Beatriu Quirós té pel que fa a l'àmbit de l'homeopatia i l' extens coneixement per part de la Sra. Begoña Arnaiz en referència a l'homeopatia.

IV. CONCLUSIONS

Amb aquest treball s'ha volgut donar una visió general dels aspectes fonamentals de l'homeopatia com a mètode per alleugerir o tractar malalties, des de la seva definició, passant per la seva història, i els seus fonaments fins a la preparació de dos medicaments homeopàtics al laboratori.

Després d'aquests gairebé 10 mesos d'angoixes, nervis, motivació, descobriment, alegries, ..., dedicats, amb més o menys intensitat, a fer recerca i a posar en pràctica el treball al laboratori, ha canviat la meua manera d'entendre la medicina, tant la convencional com l'homeopàtica, així com la meua resposta davant d'un problema de salut.

Els objectius plantejats en la introducció, s'han anat resolent al llarg del treball, a partir de dos blocs, el teòric i el pràctic.

Respecte al tractament del bloc teòric, cal tenir en compte que es pot trobar molta informació, tant en llibres especialitzats com a Internet, tot i que, el seu grau de fiabilitat és dubtós i cal contrarestar-lo amb l'opinió d'experts. Per això, aquest treball s'ha recolzat i enriquit amb la informació proporcionada pels tres experts homeòpates entrevistats i consultats durant l'elaboració del treball: la Sra. Mireia Clos, el Sr. Joan Mora i el Sr. Joan Alegre.

Envers al bloc pràctic, es va optar per la preparació de dos remeis homeopàtics partint d'una matèria primera d'origen vegetal. Tot i que, en un primer moment, l'objectiu era preparar un medicament amb el principi actiu extret del mosquit tigre triturat similar al de l'abella, *Apis Mellifica*, es va descartar per les raons especificades en la introducció.

Aquest dos medicaments es van preparar seguint un protocol que ens va proporcionar la Sr. Mireia Clos i amb la informació obtinguda del llibre "La Real Farmacopea Española" consultada a la farmàcia del Sr. Joan Alegre.

En la preparació dels dos remeis, es va partir de la tintura mare de Chamomilla i es va seguir el procediment de dinamització per obtenir unes gotes homeopàtiques 5CH i una crema homeopàtica 3CH. Les seves aplicacions són pel tractament del dolor dental i el malestar provocat.

A partir d'aquest treball, es pot concloure, que l'homeopatia, malgrat tota la controvèrsia existent, amb la qual Hahnemann ja va lluitar en els seus inicis per aconseguir el reconeixement d'aquesta teràpia, no podem obviar que cada vegada té més acceptació a la nostra societat.

Aquesta conclusió l'hem extreta a partir de les diverses entrevistes realitzades. Actualment, a la nostra societat hi ha obert un debat sobre l'eficàcia real dels remeis homeopàtics, ja que es basen en la reacció subjectiva del pacient. Per això, en aquest treball s'ha volgut comparar la medicina convencional amb la medicina homeopàtica, tant des del punt de vista de dos experts, per una banda, un metge homeòpata i, per l'altra, un divulgador científic, i des de l'experiència de dues usuàries, una tractada amb medicina convencional i, l'altra, amb homeopatia.

Per tant, aquesta conclusió referma la hipòtesi plantejada en aquest treball, ja que malgrat la manca de fonaments científics demostrables, s'observa una decantació de la societat cap a aquesta disciplina per resoldre els seus problemes de salut.

El fet de tenir l'oportunitat de treballar al laboratori, m'ha ajudat a consolidar la meua orientació acadèmica cap a la química, o alguns graus amb relació directa a aquesta ciència. Ha sigut un plaer poder disposar del laboratori i del material del meu centre, Institut ** *****, i utilitzar-lo seguint el procediment de preparació d'un remei homeopàtic.

Per tant, davant d'una malaltia, seguiré...

el meu camí alternatiu.

V. BIBLIOGRAFIA

LLIBRES:

Enciclopèdia de la homeopatia. Dr. Andrew Lockie. Grijalbo. ISBN-9788425340499

Homeopatia sense embuts. Jesús Purroy. ISBN-9788447537877

PÀGINES WEB:

El portal de referencia sobre tipos de medicina alternativa y terapias naturales <<http://medicinatural-alternativa.com/>> [Consulta: 20-maig-2017]

Las diluciones homeopáticas <<http://www.capraispana.com/las-diluciones-homeopaticas/>> [Consulta: 10-Juny-2017]

Preparación de soluciones

<http://www.pv.fagro.edu.uy/fitopato/cursometodosfito/04-Preparacion_de_soluciones.pdf> [Consulta: 2-juliol-2017]

Correcta forma de preparar alcohol 70° <<http://www.taringa.net/posts/salud-bienestar/2866484/Correcta-forma-de-preparar-alcohol-70.html>> [Consulta: 2-juliol-2017]

Centro de Estudios Homeopáticos de Argentina

<<http://www.escueladehomeopatia.com.ar/farmacotecnia/unidad00.html>> [Consulta: 4-juliol-2017]

Gránulos homeopáticos <<https://www.farmacialogaleno.com/granulos-homeopaticos>> [Consulta: 16-juliol-2017]

Consulta homeopàtica

<<http://www.homeopathythewoodlands.com/consulta.php>> [Consulta: 8-agost-2017]

IMATGES:

Imatge 1. <https://mejorconsalud.com/la-acupuntura-que-es-y-cuales-son-sus-beneficios/>

Imatge 2. <http://www.bekiasalud.com/articulos/que-es-la-ventosaterapia-para-que-se-utiliza/>

Imatge 3. <https://definicion.de/yoga/>

Imatge 4. <http://www.vix.com/es/imj/salud/4045/que-es-la-hipnoterapia-terapia-de-hipnosis-curativa>

Imatge 5. <https://www.fisioterapia-online.com/articulos/que-es-la-hidroterapia-y-que-nos-puede-aportar>

Imatge 6. <https://www.biografiasyvidas.com/biografia/h/hahnemann.htm>

Imatge 7. <https://www.casadellibro.com/libro-organon-de-la-medicina/9788498270563/1115738>

Imatge 8. <https://www.biografiasyvidas.com/biografia/h/hipocrates.htm>

Imatge 9. https://es.wikipedia.org/wiki/Samuel_Hahnemann

Imatge 10. <https://www.ditogroups.com/>

Imatge 11. <http://culturadelbuencafe.blogspot.com.es/2008/04/caf-en-grano-arbica-o-robusta.html>

Imatge 12. <https://www.google.es/imghp?hl=es&tab=wi>

Imatge 13. <https://www.google.es/imghp?hl=es&tab=wi>

Imatge 14. <https://www.google.es/imghp?hl=es&tab=wi>

Imatge 15. <https://www.google.es/imghp?hl=es&tab=wi>

Imatge 16. http://www.farmaciabruc64.es/productos/calendula-tm-crema-boiron_6178406_1.html

Imatge 17. <http://expoindigenas.com/producto/gotas-homeopaticas-de-coca/>

Imatge 18.

<http://www.escueladehomeopatia.com.ar/farmacotecnia/images/tabladilucionalcohol.jpg>

Imatge 19. https://es.wikipedia.org/wiki/Papel_de_filtro

Imatge 20. <http://comunicacionempresarial.net/interior.php?ida=5157>

Imatge 21. <http://joanmorahomeopatia.com/about/>